

Mensen sterven zoals ze geleefd hebben

Marc Cosyns

**" Vanaf 65 in een woonzorgcentrum
schrijft het Vlaams decreet,
binnenkort tot 67 werken
lalt de Belgische minister van pensioenen,
vanaf 70 uit vrije wil de dood
stelt een Nederlands initiatief,
tot 71 bloeddonor moet kunnen
vraagt het Internationale Rode Kruis"**

een po-etische gedachte uit mijn recente poëziebundel
Laatstleden/Jongstleden - Uitgeverij Vrijdag

Hoe willen mensen sterven?

- In mijn slaap
- Zo natuurlijk mogelijk...
- Thuis, te midden van mijn vertrouwde spulletjes, mijn familie, mijn hond.
- Samen met mijn partner als we allebei klaar zijn.
- Zelf mijn tijdstip bepalen.
- Zonder van anderen afhankelijk te zijn geweest.
- Zeker niet na een periode van ziekte en aftakeling.
- Tot het einde toe zelfs al gaat dit gepaard met lijden , aan God op te dragen

Hoe sterven mensen?

- 26% thuis, 74 % in zorgvoorzieningen.
- Meestal na chronische ziekte zoals: een beroerte, een hartaandoening, een ademhalingsziekte, longen of nieren, diabetes, dementie of kanker.
- Na vele medische interventies die symptomen verhelpen, maar niet genezen.
- 1 op 3 incontinent.
- 40 % niet meer in staat cognitief te reageren.
- Meestal ten gevolge van of met een medische beslissing (50% tot 70% afhankelijk van wetenschappelijk studiedesign)

Hoe sterven mensen?

(volgens de overlijdensaangifte...)

- Natuurlijk - plots
  - medisch -begeleid
  - fout
    - (- genetische leeftijd...)
- Gewelddadig - moord/zelfmoord
  - doodslag/ ongeval
- (Verdacht...)

Welke (medische/ patiënten-) beslissing?

- Blijvend verlengend kwalitatief handelen (wet patiëntenrechten + PZ)
- Stopzetten van een zinloze behandeling of niet opstarten van een zinloze behandeling
beiden gevolg door -sterven met comfortzorg/ palliatieve sedatie
of -sterven op een vooraf overlegd moment
(wet patiëntenrechten + PZ)
- Levensbeëindiging (wet euthanasie)
- Hulp bij zelfdoding (wet?)

Evoluties in de medische zorg

- Genezen is pas 100 jaar oud...
- Waarnemen binnen het lichaam kan maar 150 jaar.
- Ontdekking penicilline in 1929.
- Antibiotica een generatie algemeen beschikbaar.
- Afdelingen voor intensieve zorg zijn slechts een generatie oud (1955 in de VS).
- Verschuiving van acute, bedreigende ziekten van begin en midden in leven naar chronische en deels behandelbare ziekten aan einde van het leven.
- Patiënteninspraak vanaf de jaren '80 op het agenda

Wat heeft deze evolutie meegebracht?

- Reductie van de kindersterfte.
- Belangrijke doodsoorzaken overwonnen.
- Gemiddelde levensverwachting verdubbeld.
- Heel wat ziekten adequaat te diagnosticeren en te behandelen.
- Achtung voor artsen enorm gestegen.
- Alles leek mogelijk (Lecompte zou 1000 j. worden).

in de spoedgevallendienst

- In dit stadium had de arts kunnen zeggen: “We zijn zover gegaan als redelijk is. Laat ons er nu voor zorgen dat we de laatste uren zo comfortabel mogelijk maken”.
- In plaats daarvan: “We moeten haar aan de beademing leggen. Haar hartfalen kan agressief worden behandeld”.

(M.Keirse)

in het ziekenhuis

een nieuwe chemokuur ?

kiezen voor een experimentele chemokuur die nog niet door de ziekteverzekering wordt terugbetaald, maar zeer beloftevol is?

(M.Keirse)

in de ouderenzorgvoorziening

Wie kiest ervoor om, 84 jaar geworden, nog 5 jaar te leven

- met een sonde tot in de maag, omdat je niet meer op eigen kracht kan eten.
- als je volledig dement bent.
- als je je kinderen niet meer herkent.
- vastgebonden in je bed omdat je de sonde niet zou uittrekken.

(M.Keirse)

in de ouderenzorgvoorziening

en toch wil ik niet mee doen aan
de *tristesse* van de Standaard...

(weekend 12 dec)

en jullie?

het / mijn leven

*een (dis)continu proces of
het voltooiën van een cirkel?*

*als een (op)gave van een god
of als autonome zingeving?*

Het (levens)verhaal van mevrouw Henriette

°Kortrijk 24 okt 1929

+Gent 6 nov 2011

Het (levens)verhaal van mevrouw Henriette

1963 varicesoperatie
1989 Linkerhumeruskopfractuur
1993 hysterectomie
1993 Diabetes type 2
1998 ekelfractuur
1999 poyneuropathie niet radiculair
02/03 insulinedependent
02/04 grens van sociale horen
12/05 polyneuropathie +++
01/09 Voorkamerfibrillatie

geelzucht

Het (levens)verhaal van mevrouw Henriette

Twee kinderen
Scheiding
Geloof en kerk
Werkstop door sluiting bedrijf
Operatie en diabetes
Lid RWS
Yoga en loslaten
80 jaar en geelzucht

(naar het contact met de vrijwilligster
van vzw Vonkel, een luisterend huis)

Het (levens)verhaal van mevrouw Henriette

Zij stierf op een afgesproken moment , met zicht op haar boom , een zondag waarop haar zoon en dochter samen waren zoals vroeger... Na een week van intense contacten die het voor iedereen mogelijk maakten haar stopzetten van behandelingen, haar geelzucht en haar afgesproken sterven een plaats te geven.

Geen levensbeëindiging maar stervensbegeleiding met palliatieve zorgvuldigheid in overeenstemming met haar levensverhaal.

Zij verliet ons met de woorden:

Dank aan allen hier rondom mij en weet: waar ik ook naartoe ga, de chaos, of niets of het licht, het was goed en zo zal het ook zijn'

Leeftijd als be(z)warende factor

want wie zal dat betalen?

***en binnenkort loopt het jaar van
de vrijwilliger af...***

De goudvis

<http://vi.be/senneguns>

Oud en versleten

www.yevqueni.be

Ik ben geboren zonder luier en zo wil ik ook graag dood
ik kan nog uren zitten kauwen op een simpel stukje brood
zo blijf ik nog wel bezig maar het hoeft niet meer voor mij
want laat ons eerlijk wezen ja het is al lang voorbij

Geef me dan alsjeblief een spuitje of een duwtje door het raam
Ik schrijf vooraf wel een briefje dat het per ongeluk is gegaan

take home messages

"Doe je jas uit, neem een stoel en zet je bij...!"

"Leg die koortsthermometer opzij en kom even naast mij op bed zitten..."

luisteren naar het (levens)verhaal van

*jij en gij en jullie
van hij en zij en hun
en ik en mij en wij*

**...dan kantelen we
samen**

met dank aan de vrijwilligers...
met dank aan alle zorgverleners...

